

MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUDOVI IZMEĐU PRAVA I POLITIKE

SAŽETAK: Pravo i politika su neraskidivo povezani i neophodni su jedno drugom da bi međunarodno krivično pravo delovalo, ali se nalaze u stalnom sukobu u kojem politika ima prevagu i ograničava pravo. U vezi sa navedenim, naučno je potvrđena činjenica da, uprkos naporima velikog dela međunarodne zajednice, da se kroz različite oblike saradnje stvore uslovi za procesuiranje i sankcionisanje učinilaca krivičnih dela kojima se na najgrublji način krše pravila međunarodnog prava odnosno ugrožavanju čovečnost i druga dobra zaštićena međunarodnim sistemom pravnih propisa, politika predstavlja jednu od najjačih prepreka za nesmetan razvoj i formiranje međunarodnog krivičnog prava. Međutim, treba imati u vidu da političke aktivnosti, pored toga što predstavljaju određeni stepen tereta za međunarodno krivično pravo, istovremeno i podstiču njegov razvoj. Rad je u navedenom smislu posvećen prikazivanju odnosa političkih uticaja na funkcionisanje međunarodnih krivičnih sudova.

KLJUČNE REČI: međunarodno krivično pravo, međunarodni krivični sud, politika.

1. Uvod

Nesmetano formiranje i funkcionisanje međunarodnog krivičnog prava direktno je suočeno sa velikim brojem raznovrsnih prepreka, koje direktno utiču i na samu budućnost ove grane prava. Fichtelberg smatra da se u međunarodnom krivičnom pravu preklapaju različite pravne i političke tradicije i različite kulture i da ono mora da nad njima ima prevlast (Fichtelberg, 2008: 11). Svaka grana prava koja želi da bude međunarodna u prvom redu mora da nadvlada suverenitet država.¹ Takođe, ona mora da bude sposobna da premosti razlike u kulturama i pravnim sistemima svojstvenim pojedinim delovima sveta. Kao jedna od najznačajnijih prepreka odavno je označena i politika (Stojanović, 2004: 204). Upravo ona će biti glavna tema ovog rada.

U navedenom smislu, prvenstveni zadatak ovog rada je da istraži vezu politike i međunarodnog krivičnog prava, odnosno međunarodnog krivičnog pravosuđa. Takođe osvrst je dat i na drugu dimenziju ove interaktivnosti, odnosno podsticajni upliv politike na međunarodno krivično pravo koje se primenjuje na području južne srpske pokrajine, odnosno da li postoji mogućnost da jedan isti činilac ima višeznačan uticaj na međunarodno krivično pravo, kako tvrdi Ostin Turk (*Austin Turk*) svojom teorijom političkog kriminaliteta? (Turk, prema Hagan and Greer, 2002: 232-234).

2. Istorija međunarodnog krivičnog pravosuđa

Istorija međunarodnog krivičnog prava je istorija političkog upliva u njeno uobličavanje i primenu, s tim da je ona jedina prepreka za koju se u doktrini tvrdi da ima dvojak uticaj na međunarodno krivično pravo. Upliv politike je koliko teret za međunarodno krivično pravo, toliko je i nužan za njeno postojanje i delovanje.

* soko_036@hotmail.rs

¹ Države ljubomorno čuvaju za sebe pravo kažnjavanja (*ius puniendi*) kao jednu od najočitijih odlika suvereniteta.

Uticaj politike na delovanje institucija međunarodnog krivičnog pravosuđa je sasvim jasan i vidljiv. Ovo jasno proizilazi iz tesne povezanosti razvoja međunarodnog krivičnog prava i odnosa snaga na međunarodnoj političkoj „sceni“. Ova povezanost je takva da se može pretpostaviti kada će ova grana prava dobiti zamah, a kada će biti sputana. Granice pravosuđa su u vezi sa društvenom stvarnošću vojnih snaga i kulturnom stvarnošću međunarodnog prava. Navedene granice se pomeraju sa pomeranjem ravnoteže vojne moći: „Potreba za stranim ulaganjima, otvaranjem novih trgovačkih mogućnosti, zaštitom od bezbednosnih pretnji ili odgovorom na unutrašnje ili spoljne političke izazove vodi ka međunarodnoj saradnji, ali i ka mešanju jačih u unutrašnje poslove slabijih. Ostvareno sirovo ili politički, kroz prinudu ili saradnju, „političko policajisanje“ (political policing) će se pojavljivati sve više i više na višenarodnoj i međunarodnoj ravni.“ (Turk, prema Hagan and Greer, 2002: 233).

Jedna od uloga koju su sve ustanove međunarodnog krivičnog pravosuđa imale, i još imaju, jeste, kako to naziva Turk „političko policajisanje“, a njihova pojava se može objasniti njegovom teorijom političkog kriminaliteta. Međunarodno krivično pravosuđe je, koliko ograničeno politikom, toliko treba da joj bude i zahvalna. Ne treba se pretvarati da jedno može da živi i razvija se bez drugoga (Stimson, 1998: 10). Koliko može da bude glavna prepreka za rad institucija međunarodnog krivičnog pravosuđa, toliko je politika neophodna za njihovo postojanje.² Delovanje i rad tribunala svakako dolazi u dodir sa političkim interesima nad kojima države ne žele da prepuste nadzor (Charney, 1999: 464; Group of authors, 2001: 455). Kao što postojanje Saveća bezbednosti UN svedoči da postoje države koje „obezbeđuju“ stabilnost i mir u svetu i države koji ga „troše“, tako su tribunali usluga koju stabilne države obezbeđuju nestabilnim (Anderson, 2009: 333). Koliko god ga nazivale sveopštim, „stabilne države“ ipak nemaju nameru da svoje državljane podvrgnu nadležnosti tribunala.³ Ovaj stav je dosledan složenoj istorijskoj povezanosti međunarodnog krivičnog prava i međunarodnih političkih odnosa.⁴

Da bi se dokazala veza politike i međunarodnog krivičnog prava, neophodno je da se upoređi istorijski razvoj pomenute grane prava sa istorijskim razvojem globalnih međunarodnih političkih odnosa. Nauka je odavno utvrdila da ova grana prava imala ne ustaljen i postepen, već povremen i skokoviti razvoj. Dugački periodi zastoja i tavorenja smenjuju se sa kraćim i burnim

² „Istočni grijeh (...) međunarodnog kaznenog prava i međunarodnog sudovanja: iznimno velika vezanost za politiku...“ (Josipović, 1998: 84).

³ Neke od najznačajnijih država u svetu kao što su SAD ili Velika Britanija dopunjavaju sopstveno krivično zakonodavstvo ili donose normative o saradnji sa Međunarodnim krivičnim sudom upravo sa ciljem da on nikada ne uspostavi svoju nadležnost nad nekim njihovim državljaninom. Za SAD videti: Klefner, 2003: 111-112; Za Britaniju videti obrazloženje koje je pratilo predlog britanskog zakona o saradnji sa Međunarodnim krivičnim sudom. Obrazloženje kaže, između ostaloga, da je jedna od svrha ovog akta da omogući da domaće vlasti uvek mogu da gone britanskog državljanina, stanovnika ili lice u britanskoj službi, bilo da delo iz nadležnosti Suda izvrši u zemlji ili inostranstvu: Explanatory Notes to International Criminal Court Act, Note 6, http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2001/en/ukpgaen_20010017_en_1, 3. jun 2010. godine; Za nemačku videti Bundestags-Drucksache (Parliamentary Documents) 14/8524 at 12, gde se nalazi objašnjenje nemačkog Međunarodnog krivičnog zakona (Volkerstrafgesetzbuch) iz 2001. godine koje kaže da je jedna od svrha donošenja ovog zakona da se obezbedi da niti jedan nemački državljanin ne bude gonjen od strane Međunarodnog krivičnog suda. Navedeno prema: Werle and Jessberger, 2002: 199. Kao najbolji primer može da se uzme istorija SAD. Od 1776. godine i sticanja nezavisnosti SAD su najmanje 235 puta upotrebljavale svoju vojnu silu da intervenišu van granica svoje zemlje. Od 1945. godine do danas SAD su učestvovala u zbacivanju više od 50 različitih vlada u svetu. U američkoj istoriji ravno 10 bivših generala se uspelo na položaj predsednika. Sve u svemu, grubo se procenjuje da su ukupne žrtve navedene američke politike u dugom vremenskom razdoblju od njenog osnivanja do danas dostigle broj od 30 miliona (Dave, 2008: 419).

⁴ Politički elemenat ovih suđenja je pod nadzorom političkih i pravnih tela međunarodne zajednice (Zappala, 43-44).

periodima razvoja i cvetanja. Ukoliko su ovi „skokovi“ neraskidivo hronološki povezani sa glavnim svetskim političkim tokovima, odnosno političkim epohama, ta veza bi dokazala polaznu postavku rada.

Inače, međunarodno krivično pravosuđe nema dugu niti plodnu tradiciju. Istorija poznaje vrlo mali broj suđenja za ona krivična dela koja su bila od zanimanja celokupne međunarodne zajednice. Većina pokušaja da se uobličiti neki međunarodni krivični sud propali su u toku samih priprema. Ukoliko bi i došlo do osnivanja nekog pravosudnog tela ono je bilo diskreditovano zahvaljujući propustima i nedostacima u radu tih ustanova.

Prvi put je istorija zabeležila delatnost ovakvog suda u trinaestom, a potom i u petnaestom veku. Tako je za vreme Šarla Anžuskog u Napulju 1268. godine izrešena smrtna kazna Konradinu fon Hohenstafenu za krivično delo vođenja nezakonitog rata i za ratne zločine protiv civilnog stanovništva. Bilo je to vreme kada se nemačka carska dinastija borila da zadrži pozicije vlasti nakon što je papa Kliment IV 1265. godine to kraljevstvo dodelio dinastiji Anjou.

Zatim u periodu pre Drugog svetskog rata propali pokušaji da se sudi za zločine izvršenje u Prvom svetskom ratu od kojih je najužasniji bio svakako pogrom Turaka nad Jermenima iz 1915. godine.⁵ Takođe je, krajem 30-tih godina propao i pokušaj osnivanja suda koji bi sudio samo za delo međunarodnog terorizma (Vasiljević, 1968: 19-22).

U periodu posle Drugog svetskog rata svakako su najvažniji Međunarodni vojni sudovi u Nirnebergu i Tokiju. Ipak, oni trpe skoro nepodeljena mišljenja da su politička pravosudna tela na kojim je trijumfovala pravda pobjednika (Charney, 1999: 464; Group of authors, 2001: 1956). U nauci postoje i suprotna mišljenja, koja su u manjini, da suđenja u Nirnebergu i Tokiju nisu bila nepravedna, već obrnuto, da su ona primer međunarodne pravde i poštenja i da su dala značajan doprinos međunarodnom pravu. Ovi stavovi nisu mogli da zanemare ranije navedene nepravilnosti i propuste (Bassiouni, 1999: 605; Pritchard, 1999: 141). Sva poratna suđenja za ratne zločine, ne samo Nirnberg i Tokijo, imaju jednu istu moralnu manu-postupci su vođeni samo protiv pobjeđenih.⁶ Ovaj nedostatak nepristrasnosti zarazio je sva poratna suđenja za ratne zločine tako da je na njima stvorena jedna sumnjiva vrsta pravde (Fichtelberg, 2008: 19). Države pobjednice u Drugom svetskom ratu ne mogu da izbegnu prigovore da su kažnjavali kroz posebne (specijalne) pravosudne ustanove osnovane nakon što su zločini izvršeni čime je prekršeno načelo zakonitosti.⁷ Nakon ovih suđenja međunarodno krivično pravo ponovo ulazi u period zamiranja i stagnacije. Sasvim je jasna i vidljiva neposredna hronološka veza međunarodnog krivičnog prava i perioda koji istorija naziva „Hladni rat“. U smislu odnosa snaga na svetskoj, globalnoj, političkoj sceni on predstavlja ravnotežu koja nepovoljno deluje na razvoj međunarodnog krivičnog prava.⁸ Pad Berlinskog zida istorija smatra okončanjem Hladnog rata, a sa njegovim krajem

⁵ Turska i SAD odbile su da potpišu mirovni ugovor iz Sevra jer je sadržao obavezu da se silama pobjednicama izruče optuženi za ovaj pogrom. Tek 1923. godine potpisan je novi mirovni ugovor u Lozani koji je sadržao odredbu o amnestiji za ova zlodela. Basijuni (Bassiouni) smatra da je strah nekih vlada da pristupe kažnjavanju zločina iz Prvog svetskog rata učinio da norme o čovečnosti nemaju generalno preventivno dejstvo (Bassiouni, 1999: 67-68). Pun tekst Ugovora iz Sevra i Ugovora iz Lozane može se videti na:

<http://www.lib.byu.edu/~rdh/wwi/versa/sevres1.html>

⁶ Hajd (Hyde) i Kelzen (Kelsen) su se zalagali za osnivanje suda u kojem bi se osoblje sastojalo od državljana neutralnih zemalja. Iz političkih razloga, kako bi imali nadzor nad tokom suđenja, sile pobjednice nisu usvojile ovu ideju (Kaseze, 2005: 47).

⁷ O načelu zakonitosti u Nirnebergu i Tokiju, više videti u: Škulić, 2010: 86-94; Conso, 2000: 3; Gallant, 1999: 714.

⁸ Više videti u: Vasiljević, 1968: 157-167.

nastaje nova neravnoteža u međunarodnim odnosima. Ova neravnoteža vodi prema novom zamahu u razvoju i širenju međunarodnog krivičnog prava, prvo putem osnivanja privremenih ustanova međunarodnog krivičnog pravosuđa (tribunala), a zatim i putem osnivanja međunarodnog krivičnog suda. Šabaz (Schabas) piše kako je rad na osnivanju međunarodnog krivičnog suda zamro 50-tih godina prošlog veka zbog hladnog rata i da je oživeo nekoliko nedelja nakon pada Berlinskog zida. Tada je Generalna skupština UN izglasala da se rad obnovi.⁹ Anderson (Anderson) naziva nagli razvoja međunarodnog krivičnog prava od 1990. godine „izuzetnom pojavom“, ali ne ističe razloge koji su doveli do toga (Anderson: 2009: 331).

3. Ustanovljavanje savremenih institucija međunarodnog krivičnog pravosuđa

Nakon pada Berlinskog zida došlo je do prave ekspanzije osnivanja različitih Tribunalala, hibridnih sudova (sudovi sastavljeni kako od međunarodnih tako i od domaćih resursa) i komisija za istinu i pomirenje. Međunarodna zajednica ih je smatrala za dobar način da se tranziciona društva obračunaju sa nekadašnjim masovnim i teškim kršenjima ljudskih prava. Tako je 1993. godine osnovan Tribunal u Hagu, a 1994. godine Tribunal u Aruši. Ubrzo su osnovani celokupni hibridni pravosudni sistemi, kao što je onaj koji još deluje na Kosovu i Metohiji od 1999. godine ili samo pojedini hibridni sudovi. Prvo za Istočni Timor (2000), zatim Sijera Leone (2002) i na kraju za Kambodžu (2003). Jedan od poslednjih primera je Tribunal za Liban, osnovan 2007. godine, koji sudi samo za ubistvo libanskog premijera Rafika Haririja (2005) i krivična dela povezana sa ovim ubistvom.

Tribunali (a do neke mere i hibridni sudovi) su opterećeni su sa dve vrste političkih prepreka da bi bili nazvani sudovima u punom smislu te reči. Prve političke prepreke su sistemske i ugrađene su u same temelje tih pravosudnih tela. One nikad ne mogu biti ispravljene. Druge prepreke su politički uplivi u rad ovih sudova i mogli bi ih porediti sa nekom vrstom genetske greške. Bogdan smatra da su precedenti stvoreni u Nirnbergu i Tokiju igrali važnu ulogu u stvaranju Tribunalala u Hagu i Aruši (Bogdan: 2008: 4). One mogu biti ispravljene, ali je nakon više od decenije rada pitanje da li je i ova vrsta političke prepreke postala sistemska. Ove dve vrste političkih prepreka se često prepliću i teško ih je odvojiti.

Sistemske političke greške su povezane. Najvažnija je kršenje načela zakonitosti¹⁰ putem osnivanja privremenih institucija međunarodnog krivičnog pravosuđa sa povratnom vremenskom nadležnošću (Ambos, 2010: 161-162). Među izvore prava koje koriste tribunali svrstavaju se običaji i širi se po analogiji. Tribunali nemaju nadzor legislatora ili normativne tradicije usled čega su nedelotvorni i spori. Vremensko trajanje pojedinih suđenja pred Haškim tribunalima je takvo da je 2000. godine generalni sekretar UN morao da pošalje komisiju stručnjaka koja je izvršila nadzor nad radom ovog tela i preporučila nekoliko načina na koje bi se ona ubrzala. Tužilac tribunala je pregledajući izveštaj postavio pitanje kako se mogu beskrajno složena suđenja smanjiti na obim podoban za jedan krivični sud?¹¹ Pravo o kojem treba da sude je u pra-

⁹ W. Schabas, “International Criminal Court: Secret of It’s Success”, *Criminal Law Forum* 2001, 415; Bogdan (Bogdan) primećuje da je osnivanje Tribunalala u Hagu i Aruši koincidiralo sa obnovljenim međunarodnim entuzijazmom za osnivanje stalnog međunarodnog krivičnog suda (Bogdan, 2008: 4).

¹⁰ O načelu zakonitosti u međunarodnom krivičnom pravu više videti u: Škulić, 85-99.

¹¹ Potpuno o radu ove komisije i njenim preporukama više videti u: Mundis, 2000: 759-773.

vilu nezaokruženo, nepotpuno, nedovoljno određeno, mnoge sudije su neiskusne, ne samo u međunarodnom krivičnom pravu, već i u krivičnom postupku, pa i u krivičnom pravu uopšte (Robinson, 2008: 928). Tracol (Tracol) primećuje da je sudijama tribunala data ogromna moć jer imaju legislativna ovlašćenja pored pravosudnih. Do sada su ta legislativna ovlašćenja koristili više od 30 puta što je narušilo ugled ustanove (Tracol, 2001: 163-164). Rezolucijom Saveta bezbednosti broj 780 osnovana je „Komisija eksperata“ koja je imala nalog da istraži da li ima kršenja međunarodnog humanitarnog prava na prostoru bivše Jugoslavije. Jedan od članova komisije je bio i Vilijam DŽ. Fenrik (William J. Fenrick), pripadnik vojne pravne službe kanadske vojske. Isti čovek je kasnije postao pravni savetnik u tužilaštvu Tribunala.¹² Statut Međunarodnog vojnog suda u Nirnbergu je omogućavao da se sudije zamene, pod određenim uslovima i za vreme suđenja. Zapala (Zappala) smatra da je u pitanju bio nedostatak nezavisnosti suda koji je uticao i na nepristrasnost sudija. Ruski sudija Nikičenko je učestvovao i u pravljenju Statuta suda. I francuski rezervni sudija Falko (Falco) je takođe učestvovao u pisanju Statuta (Zappala, 2003: 18-19). Delotvorno sprovođenje međunarodnog krivičnog prava se ne može osnivati na radu ad hoc tribunala jer se oni osnivaju za određene države i određene slučajeve što upućuje na elemenat selektivnosti u sprovođenju ove grane prava i dovodi u opasnost njen razvoj, zaokruživanje i budućnost (Bianchi, 1999: 250). Tribunali su osnovani i njihove sudije izabrane nakon izvršenja krivičnih dela koja su nalaze u nadležnost ovih tela. Prvo stvara sumnju da su im statuti „skrojeni“ prema potrebama događaja i država za koje su osnovani (Bassiouni, 1999: 624). Drugo rađa sumnju u nepristrasnost sudija. U prilog navedenom se ukazuje da bivši predsednik Komisije OUN za genocid i glavni savetnik u Američko-meksičkoj „Komisiji za zahteve“, Džon Maktos (John Maktos), smatra da ad hoc krivični tribunal trpe prigovor da su „pravda pobednika“ i da su pristrasni jer su njihove sudije izabrane nakon što su se krivična dela dogodila. Rešenje je stalni međunarodni krivični sud sa sudijama izabranim za stalno i pre događaja za koje sude, a ne za pojedini slučaj i nakon što su se događaji odigrali. Presedan, na polju građanskog prava, koji nas tako uči, postoji. To je Međunarodni sud pravde u Hagu (Klein and Wilkes, 1965: 580-581). Kao načelnak zaključak može se istaći da postupci tribunala teško obezbeđuju pošteno suđenje u najširem smislu tih reči (Ambos, 2010: 165).

Politički uplivi u rad tribunala su očiti i lakše vidljivi. Džojner (Joyner) i Posteraro (Posteraro) se nadaju da će novi međunarodni krivični sud biti delotvorniji u radu i manje pod uticajem politike nego tribunal (Joyner and Posteraro, 1999: 384). Dok Delmas-Marti (Delmas-Marty) naziva suđenja pred Tribunalima „show justice“ (Delmas-Marty, 2009: 15). Uglavnom, se svode na politiku optuživanja.¹³ Pri tome, politika optuživanja tribunala je nejasna i selektivna (Knoops, 2004: 377; May, 2005: 213). Ovo ni ne čudi jer je odavno primećeno da sve neredovne institucije međunarodnog krivičnog pravosuđa jesu sistemski pristrasne i teže da gone samo jednu stranu u sukobu zbog koga su osnovane. Ambos (Ambos) iz ovog zaključka izuzima smo

¹² Pun tekst Završnog izveštaja može se naći na adresi: <http://www.his.com/~twarrick/commxyu3.htm#1.B>;

¹³ Goldston (Goldston) prvi tužilac tribunala u Hagu je izneo da mu je 1994. godine prijateljski bilo rečeno da ako hoće novac za budžet tribunala onda mora da podigne neku optužnicu. U nameri da održimo tribunal u radu morali smo da podignemo neku optužnicu hitno. To je objašnjenje za optužnicu protiv Dragana Nikolića: (Goldston, 2002: 281).

„Pravna i pravosudna patologija, koja je uglavnom kritikovana od strane teoretičara međunarodnog prava, ima nekoliko odlika. Ponašanje Haškog tribunala, a naročito njegovog Tužilaštva, je najbolji primer [ove patologije].“ (Zolo, 802).

Haški tribunal, ali ne iznosi argumente za ovaj izuzetak (Ambos, 165). Međunarodni sudovi za ratne zločine su uvek bili deo međunarodne politike.¹⁴ Tako su i tribunali za bivšu Jugoslaviju i Ruandu su savremene pojave sa starom potkom.¹⁵

Istorijski posmatrano države su nekad pribegavale krivičnim postupcima radi ponižavanja prethodnih političkih poredaka, kada su obeležavale politički preobražaj.¹⁶ Tu su krivični postupci sredstvo, a ne cilj (Delmas-Marty, 2009: 15). S druge strane, bilo je slučajeva da je politički preobražaj bio toliko težak da se izvodio po cenu opšteg pomilovanja političkih protivnika, gde svrha Tribunala u Hagu nije bila da sudi pojedincima sa prostora bivše Jugoslavije već da utiče na zapadno javno mnjenje (Wedgwood, 1999: 95). Slično je stanje na međunarodnoj ravni. U zavisnosti od odnosa snaga na međunarodnoj ravni međunarodno krivično pravo dobija zamah ili biva sputano. Stoga se sa naročitom pažnjom mora postupati prilikom ukazivanja počasti ustanovama međunarodnog krivičnog pravosuđa.¹⁷ Ako su Tribunali uopšte imali zadatak da stvaraju „vladavinu međunarodnog prava“ onda su malo učinili na tom polju.¹⁸ Šta god učinili do kraja svog mandata tribunali će ostati „kontroverzni“ (Danner and Martinez, 2005: 96).

4. Sistemske političke prepreke u radu međunarodnih krivičnih sudova

Međunarodno krivično pravosuđe je generalno opterećeno sa dve vrste političkih prepreka, koje u velikoj meri osporavaju činjenicu njegovog funkcionisanja kao sudskih instanci u punom smislu te reči. Prve političke prepreke su sistemske i ugrađene su u same temelje ovog pravosudnog tela. One nikad ne mogu biti ispravljene. Druge prepreke su politički uplivi u rad ove institucije i mogli bismo ih porediti sa nekom vrstom genetske greške.¹⁹ One mogu biti ispravljene, ali je nakon više od decenije rada pitanje da li je i ova vrsta političke prepreke postala sistemska. Ove dve vrste političkih prepreka se često prepliću i teško ih je odvojiti

Sistemske političke prepreke su povezane. Primera radi, osnivanje Tribunala u Hagu je opravdano političkim ciljem, te se radi o prinudnoj meri, koja je primenjena radi uspostavljanja i očuvanja međunarodnog mira na osnovu glave VII Povelje UN, a što predstavlja tipičan politički cilj. Pravni osnov za realizaciju formiranja pomenute pravosudne instance učinjeno je na osnovu člana 29 Povelje, koja daje ovlašćenje Savetu bezbednosti da osniva svoja pomoćna tela. Međutim, iako se na prvi pogled čini da su se stekli uslovi za kumulativnu primenu navedenih odredbi međunarodnih propisa, evidentno je da to nije slučaj. Naime, na navedeni način pomoćni

¹⁴ „Odluka Tribunala [u slučaju Erdemović] doneta je pod uticajem brojnih vanpravnih merila (...) bila bi politička naivnost ignorisati složen politički okvir u kojem [Haški] Tribunal deluje.“ (Fichtelberg, 18).

¹⁵ G. J. Bass, *Stay the Hand of Vengeance: The Politics of War Crimes Tribunals*, Princeton University Press, Princeton, New York 2000, 5, navedeno prema: S. Economides, 35.

¹⁶ Prilikom ponovnog ustanovljavanja kraljevine u Engelskoj telo Olivera Kromvela je iskopano i suđeno mu je, a zatim je nad njim „izvršena“ smrtna kazna (Danner and Martinez, 2005: 91).

¹⁷ Zavisnost međunarodnog krivičnog prava od unutrašnjih političkih potreba, zajedno sa nekim sumnjama o ulozi prava u poništavanju mržnje savetuju potrebu za naročitom pažnjom prilikom ukazivanja počasti Međunarodnom vojnom sudu u Nirnbegu, što važi i za sve ustanove koje je on nadahnuo (Drumbl, 2005: 1302).

¹⁸ „...proceduralnim odbranama [defences] se mora dati veća težina [pred međunarodnim krivičnim tribunalom] nego što im je bila dana od strane međunarodnih krivičnih tribunala, ako uopšte treba da postoji nešto što se zove vladavina međunarodnog prava [international rule of law].“: L. May, 200.

¹⁹ Bogdan smatra da su precedenti stvoreni u Nirnbegu i Tokiju igrali važnu ulogu u stvaranju Tribunala u Hagu i Aruši (Bogdan, 2008: 3).

organ Saveta bezbednosti kretao se u okviru globalne politike koju je isto telo kreiralo. Tako je postao neka vrsta „disciplinske komisije“ Saveta bezbednosti (Stojanović, 2012: 120-121). Zbog iznetog javlja se osovana sumnja da je osnivanjem Tribunala prekršeno načelo zakonitosti²⁰, jer se radi o stvaranju institucije pravosuđa privremenog karaktera sa povratnom vremenskom nadležnošću (Ambos, 2010: 161-162).

Zbog navedenog došlo se do situacije da pravne oblasti koje moraju da budu unapred normirane, da bi mogao da se stvori iole uredan krivičnopravni poredak u slučaju Tribunala nisu postojale ili su stvarane naknadno, putem kvazilegislativnih ovlašćenja koje su data sudijama, ili putem samih presuda, što sve ostavlja prostor da se u radu Tribunala ostvaruju politički ciljevi. (Stojanović, 2012: 125). Potvrda ove tvrdnje je činjenica da do sada u presudama pomenute sudske instance nijedan sudija nije izdvojio mišljenje oko postojanja ili nepostojanja činjenica, već oko postojanja ili nepostojanja odnosno oko važenja nekog pravnog pravila.

Još jedan važan mehanizam koji ostavlja prostor za upliv politike je činjenica da Tribunal nema nadzor spoljnog tela kao što ima bilo koji normalan sud. Osim godišnjeg izveštaja o radu koji se upućuje Savetu bezbednosti Tribunal apsolutno nikom ne polaže račune. Usled toga javlja se još jedna posledica: Tribunal je nedelotvoran, spor i skup.²¹ Pored navedenog, kao što nema nadzora van kuće nema ni kvalitetnog nadzora unutar institucije jer nije obezbeđena prava dvostepenost u suđenju (niži i viši sud). Sudije iz prvostepenih veća se nakon određenog vremenskog perioda rotiraju u žalbena veća i obrnuto. Tako sudije periodično dolaze u situaciju da kontrolišu sami sebe pa nema pravog odnosa nižeg i višeg suda.

Tako se dolazi u situaciju da je ličnost postupajućeg sudije odlučujući faktor koji utiče na upliv politike u rad Tribunala. Države stalne članice Saveta bezbednosti imaju presudan uticaj na izbor sudija pri čemu se Kina i Rusija ograničavaju na jednog ili nijednog sudiju. Mnoge sudije su neiskusne, ne samo u međunarodnom krivičnom pravu, već i u krivičnom postupku, pa i u krivičnom pravu uopšte (Robinson, 2008: 928).²² Tako, na primer, Teodor Meron, uz puno uvažavanje njegove ličnosti nema pravosudne prakse jer nije bio sudija od karijere pre dolaska u Tribunal već profesor prava. Takvim sudijama Tribunala data je ogromna moć jer pored pravosudnih, imaju, kako je već rečeno, i legislativna ovlašćenja.²³ Do sada su ta legislativna ovlašćenja koristili više desetina puta što je narušilo ugled ustanove ali i međunarodnog krivičnog pra-

²⁰ O načelu zakonitosti u međunarodnom krivičnom pravu videti u: Škulić, 2010: 85-99.

²¹ Vremensko trajanje pojedinih suđenja pred Haškim tribunalima je takvo da je 2000. godine generalni sekretar UN morao da pošalje komisiju stručnjaka koja je izvršila nadzor nad radom ovog tela i preporučila nekoliko načina na koje bi se ona ubrzala. Tužilac tribunala je pregledajući izveštaj postavio pitanje kako se mogu beskrajno složena suđenja smanjiti na obim podoban za jedan krivični sud? Potpuno o radu ove komisije i njenim preporukama videti u: Mundis, 2000: 759-773.

²² Tracol (Tracol) primećuje da je sudijama tribunala data ogromna moć jer imaju legislativna ovlašćenja pored pravosudnih. Do sada su ta legislativna ovlašćenja koristili više od 30 puta što je narušilo ugled ustanove (Tracol, 2001: 163-164).

²³ Rezolucijom Saveta bezbednosti broj 780 osnovana je „Komisija eksperata“ koja je imala nalog da istraži da li ima kršenja međunarodnog humanitarnog prava na prostoru bivše Jugoslavije. Jedan od članova komisije je bio i Vilijam DŽ. Fenrik (William J. Fenrick), pripadnik vojne pravne službe kanadske vojske. Isti čovek je kasnije postao pravni savetnik u tužilaštu Tribunala. Pun tekst Završnog izveštaja može se naći na adresi: <http://www.his.com/~twarrick/commxyu3.htm#I.B>; Statut Međunarodnog vojnog suda u Nirnbergu je omogućavao da se sudije zamene, pod određenim uslovima i za vreme suđenja. Zapala (Zappala) smatra da je u pitanju bio nedostatak nezavisnosti suda koji je uticao i na nepristrasnost sudija. Ruski sudija Nikičenko je učestvovao i u pravljenju Statuta suda. I francuski rezervni sudija Falco (Falco) je takođe učestvovao u pisanju Statuta. (Zappala, 2003: 18-19).

va.²⁴ Iako imaju nadležnost da sude samo za zločine nabrojane u Statutu, sudije Tribunala su sami, putem „Pravila postupka i dokazivanja“, prisvojili pravo da ustanovljavaju nova krivična dela.²⁵ Ipak najveće legislativno ovlašćenje koje im je dato, ili bolje rečeno sami su ga prisvojili u odsustvu jasne pravne zabrane u tom pravcu je ono da stvaraju nove osnove odgovornosti. Tako je i stvorena i sada već zloglasna doktrina „Zajedničkog zločinačkog poduhvata“. Jedan od uglednijih profesora u oblasti međunarodnog krivičnog prava Vilijam Šabas (William Schabas) je duhovitom igrom reči opisao kakvo praktično značenje ima ova pravna doktrina. Engleski akronim za ovu doktrinu *JCE* (Joint Criminal Enterprise) on je preveo kao – *Just Convict Everybody*. Ova sloboda da stvaraju pravo koje je data sudijama (ili bolje reći nije im uskraćena) je suviše široko postavljena, naročito uzevši u obzir da je pristrasnost ad hoc tribunala uočena još pre više od 50 godina.²⁶

Još jedna od političkih sistemskih prepreka za rad Tribunala kao pravne institucije, a koja je povezana sa ličnošću sudija dolazi od ljudskih slabosti i može se objasniti psihologijom:

„Preovlađujuće osećanje među sudijama tribunala u Aruši jeste da doprinose novom svetskom poretku u kojem nema nekažnjavanja za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Ta svest gurnula ih je ka „pravnom aktivizmu“ odnosno „pravnoj apsurdnosti“. Sudije Međunarodnog krivičnog tribunala u Hagu nisu izuzete od istih prigovora.“²⁷

Ovom zanimljivom mišljenju se pridružuje drugo po kojem sudije naginju odlukama kojima se širi domašaj i značaj međunarodnog krivičnog prava jer je to u njihovom profesionalnom interesu. Ovakvo ponašanje nije neuobičajeno za osoblje ad hoc pravosudnih tela. Ad hoc sudovi su po prirodi okrenuti ka „misiji“ – cilju zbog koga su osnovani, pa je osoblje sklono da od pravosudnog tela napravi zajednicu misionara (Group of authors, 2001: 48). Ovo je prirodna psihološka posledica činjenice da su suđenja za ratne zločine uvek bila rastrzana između legaliteta i legitimiteta gde je prevagu uglavnom imao legitimitet. Još jedan od razloga zbog kojeg su sudije u nekim slučajevima sklone osuđujućim, a u nekim oslobađajućim odlukama jesu očekivanja sredine koja ih je izabrala na taj položaj.

Kao načelan zaključak može se istaći da pravni mehanizmi koji uređuju rad Tribunala, a koje smo na početku nazvali nekom vrstom „genetske greške“ u samoj „DNK“ ove institucije, teško obezbeđuju neophodne uslove za organizovanje poštenih i fer suđenja u najširem smislu tih reči.

²⁴ „Dajući sebi za pravo da odstupi od pravnih načela prilikom odlučivanja i da uzima u obzir političke ciljeve sud [Haški tribunal] je učinio jedan korak dalje u narušavanju kredibiliteta međunarodnog krivičnog prava.“ Aaron Fichtelberg, „Liberal Values in International Criminal Law“, *Journal of International Criminal Justice* 1/2008, p. 19.

²⁵ Potpuno o ovom problemu videti u: Bohlander, 2001: 91-118.

²⁶ Henri Barnard (Henri Bernard), sudija Međunarodnog vojnog suda za Daleki istok, postavljen od Francuske, je prilikom suđenja izdvojio mišljenje i istakao da Statut nije zasnovan ni na jednom pravilu, koje je postojalo u vreme, kada su krivična dela izvršena. Dodao je i da je toliko načela pravde povređeno u toku postupka, da bi presuda nesumnjivo bila poništena, iz pravnih razloga, u bilo kojoj civilizovanoj zemlji (Zlatarić, 1958: 339). Josipović podvlači da je i u Nirnebergu i u Tokiju pogaženo načelo zakonitosti (Josipović, 1991: 1298). Pindić se saglašava sa stavovima Ženevskog (i kasnije Njujorškog) ad hoc „Komiteta za međunarodno krivično pravosuđe“, osnovanog na 5. zasedanju Generalne skupštine OUN, koji su zauzeli stav da Međunarodni krivični sud ne sme biti pomoćni organ Generalne skupštine OUN jer postoji opasnost da bude pod njenim političkim uticajem. On nalazi da je pravi put za osnivanje Međunarodnog krivičnog suda međunarodni ugovor. Čini se da bi ovo trebalo da važi za pomoćne organe Saveta bezbednosti (Pindić, 1958: 383-384).

²⁷ Psihologijom se može objasniti pojava da se kod teških krivičnih dela optuženi lakše proglašavaju krivim u javnosti, pa je samim tim veći pritisak na sudije u istom pravcu (Robinson: 929).

6. Direktni uticaji na rad međunarodnog krivičnog pravosuđa

Najočigledniji primer neposrednih političkih uticaja na funkcionisanje međunarodnog krivičnog pravosuđa može se videti u radu haškog Tribunala, naročito kroz postupke tužilaštva, dok su u situacijama sudskih veća prikriveni i odeveni u pravno rezonovanje kada su u pitanju sudska veća.²⁸ U prvom redu uticaji sa pozicije politike preko rada tužilaštva se svode na politiku optuživanja.²⁹ Pri tome, politika optuživanja Tribunala u Hagu je veoma često nejasna i selektivna (Knoops, 2004: 377; May, 2005: 213). Ovo ni ne čudi jer je odavno primećeno da sve nere-dovne institucije međunarodnog krivičnog pravosuđa jesu sistemski pristrasne i teže da gone samo jednu stranu u sukobu zbog koga su osnovane.³⁰ Kako bi se povećala delotvornost međunarodnog krivičnog prava ono se ne može zasnivati na radu ad hoc tribunala, jer se oni osnivaju za određene države i određene slučajeve što upućuje na element selektivnosti u sprovođenju ove grane prava i dovodi u opasnost njen razvoj, zaokruživanje i budućnost (Bianchi, 1999: 250). U vezi sa navedenim treba pomenuti da je nekadašnjih sudija Tribunala u Hagu, odnosno njegov bivši predsednik, izrekao da pravda ne može da bude „selektivna“ i da stoga ad hoc tribunali treba da budu zamenjeni sa stalnim međunarodnim krivičnim sudom opšte nadležnosti.³¹ Tribunali su osnovani i njihove sudije izabrane nakon izvršenja krivičnih dela koja su nalaze u nadležnosti ovih tela. Prvo stvara sumnju da su im statuti „skrojeni“ prema potrebama događaja i država za koje su osnovani.³², drugo rađa sumnju u nepristrasnost sudija.³³

Takođe, treba istaći da se tužioci često više bave drugim poslovima nego optužnicama. Tako je prvi tužilac Tribunala u Hagu Ričard Goldston (Richard Goldston) više vremena potrošio baveći se diplomatijom (a ona se svakako može nazvati politikom) nego tužilačkim radom.³⁴ Slična ocena se može dati i za sve njegove naslednike.

Tek u poslednje vreme se upliv politike u rad Tribunala očituje i u radu sudskih veća, a ne samo tužilaštva. Krajnje skandalozne oslobađajuće odluke u nekim od flagrantnih slučajeva međunarodnih krivičnih dela, kao što je pogrom nad Srbima u RSK 1995. godine i masovni zločini nad Srbima na KiM krajem 90-ih godina prošlog veka jasno govore da je Ričard Holbruk

²⁸ Džojner (Joyner) i Posteraro (Posteraro) se nadaju da će novi međunarodni krivični sud biti delotvorniji u radu i manje pod uticajem politike nego tribunali (Joyner and Posteraro, 1999: 384).

²⁹ Delmas-Marti (Delmas-Marty) naziva suđenja pred Tribunalima „show justice“ (Delmas-Marty, 2009: 15).

³⁰ Ambos (Ambos) iz ovog zaključka izuzima smo Haški tribunal, ali ne iznosi argumente za ovaj izuzetak (Ambos: 165).

³¹ „...pravda ne može da bude „selektivna“ i da stoga ad hoc tribunali treba da budu zamenjeni sa stalnim međunarodnim krivičnim sudom opšte nadležnosti“: Antonio Cassese, „Reflections on International Criminal Justice“, *Modern Law Review*, 1/1998, p. 10.

³² Mahmoud Cherif Bassiouni, „The Normative Framework of International Humanitarian Law: Overlaps, Gaps and Ambiguities“, *International Criminal Law* (eds. M. C. Bassiouni,), Transnationals Publishers, Ardsley - New York, Vol. 3, 1999, p. 624.

³³ Bivši predsednik Komisije OUN za genocid i glavni savetnik u Američko-meksičkoj „Komisiji za zahteve“, Džon Maktos (John Maktos), smatra da ad hoc krivični tribunali trpe prigovor da su „pravda pobjednika“ i da su pristrasni jer su njihove sudije izabrane nakon što su se krivična dela dogodila. Rešenje je stalni međunarodni krivični sud sa sudijama izabranim za stalno i pre događaja za koje sude, a ne za pojedini slučaj i nakon što su se događaji odigrali. Presedan, na polju građanskog prava, koji nas tako uči, postoji. To je Međunarodni sud pravde u Hagu: Fannie Klein, Daniel Wilkes, „United Nations Draft Statute for an International Criminal Court: An American Evaluation“, *International Criminal Law* (eds. E. M. Wise, G. O.W. Mueller), Fred B. Rothman & Co, New Jersey, 1965, p. 580-581.

³⁴ John Hagan, Ron Levi, „Crimes of War and the Force of Law“, *Social Forces*, 4/2005, p. 1514.

bio krajnje iskren i otvoren kada je 1998. godine u Njujorku objavio knjigu pod nazivom „Okončati rat“. U njoj je jasno izneo političku pozadinu osnivanja Tribunala i svrhu koju on treba da ispuni čime je obezbedio veliki broj dokaza za ocenu koja je izneta u zaključku rada. Prema Holbruku Tribunal je osnovan kao prateća politička mera bombardovanju VRS, ali i same Srbije, kako je on 1993. godine u jednom svom memorandumu savetovao Vorena Kristofera i Tonija Lejka.³⁵

7. Podsticajni uticaj politike na razvoj međunarodnog krivičnog pravosuđa

Nasuprot negativnom uticaju politike, kao prepreke u razvoju međunarodnog krivičnog prava i međunarodnog krivičnog pravosuđa, čini se da je drugačiji, blagotvoran, uticaj politike na ovu granu prava takođe veoma prisutan i neizbežan. Ovo jasno proizilazi iz prethodno opisane, tesne povezanosti razvoja međunarodnog krivičnog prava i odnosa snaga na međunarodnoj političkoj sceni pozornici. Ova povezanost je takva da se na osnovu te veze može pretpostaviti kada će ova grana prava dobiti zamah, a kada će biti sputana. Granice slobode institucija međunarodnog pravosuđa su u tako tesnoj vezi sa političkom stvarnošću, da se može reći da su joj podređene.³⁶ Navedene granice se pomeraju sa pomeranjem ravnoteže političke odnosno vojne moći: „Potreba za stranim ulaganjima, otvaranjem novih trgovačkih mogućnosti, zaštitom od bezbednosnih pretnji ili odgovorom na unutrašnje ili spoljne političke izazove vodi ka međunarodnoj saradnji, ali i ka mešanju jačih u unutrašnje poslove slabijih.

Ostvareno sirovo ili politički, kroz prinudu ili saradnju, „političko policajisanje“ (*political policing*) će se pojavljivati sve više i više na višenarodnoj i međunarodnoj ravni.³⁷ Ono što su sve ustanove međunarodnog krivičnog pravosuđa radile jeste, kako to naziva Turk „političko policajisanje“, a njihova pojava se može objasniti njegovom teorijom političkog kriminaliteta koja je bila polazna postavka (hipoteza) ovog rada. Međunarodno pravo je, koliko ograničeno međunarodnom politikom, toliko treba da joj bude i zahvalna. Oni su čvrsto vezani.³⁸ Koliko može da bude glavna prepreka za rad MKS-a, toliko je politika neophodna za postojanje međunarodnog krivičnog prava i institucija njenog pravosuđa.³⁹ Delovanje MKS-a svakako dolazi u dodir sa političkim interesima nad kojima države ne žele da prepuste nadzor. Kao što postojanje Saveta bezbednosti UN svedoči da postoje države koje „obezbeđuju“ stabilnost i mir u svetu i države koji ga „troše“, tako je MKS usluga koju stabilne države obezbeđuju nestabilnim. Koliko god ga nazivale sveopštim, „stabilne države“ ipak nemaju nameru da svoje državljane podvrgnu njegovoj nadležnosti. Ovaj stav je dosledan složenoj istorijskoj povezanosti međunarodnih krivičnih dela i međunarodnih političkih odnosa. I sam MKS, koliko god bio pravna ustanova,

³⁵ „Ova politika je korisna iako zakasnela. Navesti više imena. Ustanoviti poseban štab da stvara više pritiska na ovom frontu.“: Richard Holbrooke, *To End a War*, Random House, New York, 1998, p. 34.

³⁶ John Cerone, „The Kosovo Advisory Opinion of The International Court of Justice“, *Annals of the Faculty of Law in Belgrade* 3/2010, 214. Cerone tvrdi da je Savetodavno mišljenje Međunarodnog suda pravde tako sročeno da nije ništa rešilo i zaključuje da ako Sud nema načina da se odupre političkom pritisku, onda treba da se povuče i da pitanje nezavisnosti Kosova i Metohije prepusti političkim tokovima.

³⁷ A. Turk, 20, nav. prema J. Hagan, S. Greer, 233.

³⁸ Cerone tvrdi da države koriste Međunarodni sud pravde kao političko sredstvo. Ovo samo po sebi nije problematično dok god Sud uspe da očuva integri tet sudskog postupka, J. Cerone, 214.

³⁹ „Istočni grijeh... međunarodnog kaznenog prava i međunarodnog sudovanja je iznimno velika vezanost za politiku...“, Ivo Josipović, *Uhićenje i pritvor*, Targa, Zagreb 1998, 84.

biće visoko ispolitizovan i podređen političkim interesima najuticajnijih zemalja,⁴⁰ a bilo kakav uspeh u radu doživeće samo kroz saradnju država i saglasnost političara.⁴¹

Zaključak

Na osnovu iznetog može se zaključiti da su međunarodni sudovi za ratne zločine uvek bili deo međunarodne politike. Istorijski posmatrano države su nekad pribegavale krivičnim postupcima radi unižavanja prethodnih političkih poredaka, kada su obeležavale politički preobražaj. S druge strane, bilo je slučajeva da je politički preobražaj izvodio po cenu opšteg pomilovanja političkih protivnika. Tu su krivični postupci sredstvo, a ne cilj.

Čini se sve neprihvatljivijim da se načelo zakonitosti može shvatiti fleksibilno u međunarodnom krivičnom pravu.⁴² Naime, kada je postala neprihvatljiva pretpostavka da se norme međunarodnog krivičnog prava moraju prvo preuzeti u domaće krivično pravo da bi se primenjivale, odnosno kada se zagovara neposredna primena međunarodnog krivičnog prava, za načelo zakonitosti treba da važe isti oni strogi standardi koji su uobičajeni za krivično pravo. Naravno, radi se o suštini i kvalitetu, a ne o formi ovog načela. Takođe, ne treba robovati strogoj primeni zakona, već bi trebalo primenjivati adekvatne međunarodne pravne akte koji moraju ispunjavati sva četiri uslova, koja načelo zakonitosti postavlja pred zakon u krivičnom pravu: *lex certa*, *lex praevia*, *lex scripta* i *lex stricta*. U suštini bilo bi neophodno donošenje međunarodnog krivičnog kodeksa, bez obzira kako bi isti bio nazvan, a za šta nema nagoveštaja.

Perspektive u navedenom smislu su veoma sumorne. Nemoć krivičnog prava na ovom području je očigledna, a rešenje se ne nazire. Izvesnu pažnju zaslužuju određeni predlozi da se rešenja traže van krivičnog prava, a za šta ima realne potrebe jer se radi o oblasti u kojoj više nego u ostalim, treba tražiti alternative. Pravo rešenje ostaje u domenu politike, obzirom da je uzrok krivičnih dela kojima se bavi međunarodno krivično pravo političke prirode i pošto se ona po pravilu vrše u određenom političkom ambijentu, te bi jedna politika prevencije u ovoj oblasti moga da pruži određene rezultate. Ostaje sporno pitanje koliko su ključni činoci spremni da takvu politiku realizuju. Dosadašnja iskustva pružaju slabe osnove za pozitivan ishod u pomenutom smislu.

I novija iskustva u pogledu međunarodnog krivičnog sudstva potvrdila su činjenicu da su politički interesi u potpunosti potisnuli pravo, kao i da je sama pravda u navedenoj oblasti nedostižna, odnosno nešto što se samo jednom desilo u Nirnbergu. Za sada nema pokazatelja da će u eventualnom osnivanju stalnog međunarodnog suda biti drugačija praksa, koja bi promenila sadašnju situaciju po kojoj je pravo totalo podređeno političkim interesima zemaqa koje u okviru međunarodne zajednice budu imale dovoljno uticaja da te svoje interese artikulišu i realizuju.

U zavisnosti od odnosa snaga na međunarodnoj ravni međunarodno krivično pravo dobija zamah ili biva sputano. Stoga se sa naročitom pažnjom mora postupati prilikom ukazivanja počasti ustanovama međunarodnog krivičnog pravosuđa.

⁴⁰ Zoran Stojanović, *Krivično pravo – Ošti deo*, Pravna knjiga, Beograd 2009, 19–20.

⁴¹ Robert Tucker, „The International Criminal Court Controversy“, *World Policy Journal* 2001, 80, nav. prema S. Economides, 49.

⁴² Do sada je prevladajuće shvatanje bilo, da je u međunarodnom krivičnom pravu zbog wegovih specifičnosti umesto načela *nullum crimen sine lege*, dovoljno poštovanje načela *nullum crimen sine iure*. Videti S.Glaser, op.cit; Ch.Bassiouni, op.cit. u nap.16.

LITERATURA

- Ackerman, J. E. and O Sullivan, E. (2000). Practice and procedure of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia; with selected materials for the International Criminal Tribunal for Rwanda, The Hague, KLI.
- Altman, A., Christopher Wellman (2004). "A Defense of International Criminal Law", Ethics.
- Ambos, K. (2010). "The International Criminal Law at The Crossroads: From Ad Hoc Imposition to a Treaty-Based Universal System", Future Perspectives on International Criminal Justice, (eds. C. Stahn, L. van den Herik) T. M. C. Asser Press, The Hague.
- Bianchi, A. (1999). "Immunity versus Human Rights: The Pinochet Case", *European Journal of International Law*.
- Bohlander, M. (2001). "International Criminal Tribunals and Their Power to Punish Contempt and False Testimony", *Criminal Law Forum*.
- Bogdan, A. (2008). "The United States and The International Criminal Court: Avoiding Jurisdictions Through Bilateral Agreements in Reliance on Article 98", *International Criminal Law Review*.
- Cassese, A. (1998). "Reflections on International Criminal Justice", *Modern Law Review*.
- Delmas-Marty, M. (2009). "Violence and Massacres-Toward a Criminal Law of Inhumanity", *Journal of International Criminal Justice*.
- Dimitrijević, V., Račić, O., Đerić, V., Papić, T., Petrović, V. i Obradović, S. (2007). *Osnovi međunarodnog javnog prava*. Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
- Mettraux, G. (2002). Crimes against humanity in the jurisprudence of the International Criminal Tribunal for Rwanda, *Harvard International Law Journal*.
- Mundis, D. (2000). "Improving the Operation and Functioning of the International Criminal Tribunals", *American Journal of International Law*.
- Kokolj, M (1995). *Međunarodni krivični sud za prethodnu Jugoslaviju (kome se sudi u Hagu)*. Beograd: Centar marketing.
- Kokolj, M. (1993). *Osnivanje međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju*. Beograd: Klub NT.
- Linton, S. (2001). "Cambodia, East Timor and Sierra Leone: Experiments in International Justice", *Criminal Law Forum*.
- Meron, T. (2005). "Editorial Comment: Judicial Independence and Impartiality in International Criminal Tribunals", *American Journal of International Law*.
- Međunarodni krivični tribunal, Zbornik dokumenta, Beograd, 1996.
- Vasiljević, V. (1968). *Međunarodni krivični sud*. Beograd.
- Janković, B. (1957). *Osnivanje međunarodnog krivičnog suda*. Sarajevo: Godišnjak Pravnog fakulteta.
- Josipović, I. (1991). „Marginalije povodom mogućeg procesuiranja zločina počinjenih u ratu u Hrvatskoj“, *Naša zakonitost*.
- Jovašević, D. (2010). *Međunarodna krivična dela – odgovornost i kažnjivost*. Niš: Pravni fakultet.
- Pindić, D. (1958). „Međunarodni krivični sud“, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*.
- Robinson, D. (2008). "The Identity Crisis of International Criminal Law", *Leiden Journal of International Law*.

- Stojanović, Z. (2012). *Međunarodno krivično pravo*. Beograd: Pravna knjiga.
- Tracol, X. (2001). "The Appeals Chambers of The International Criminal Tribunals", *Criminal Law Forum*.
- Dorđević, S. i saradnici (1989). *Građa međunarodnog javnog prava*. Novi Sad: Dnevnik.
- Fairlie, M. (2005). "Adding Fuel To Milosevic Fire: How The Use Of Substitute Judges Discredits The UN War Crimes Tribunals", *Criminal Law Forum*.
- Fichtelberg, A. (2008). "Liberal Values in International Criminal Law", *Journal of International Criminal Justice*.
- Group of authors (2001). "Developments in Law: International Criminal Law", *Harvard Law Review*.
- Larry, M. (2005). *Crimes Against Humanity: A Normative Account*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Goldston, R. (2012). "Prosecuting Rape as a War Crime", *Case Western Reserve Journal of International Law*.
- Škulić, M. (2010). „Načelo zakonitosti u krivičnom pravu“, *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 1/201.
- Zappala, S. (2003). *Human Rights in International Criminal Proceedings*, Oxford University Press, Oxford.
- Zahar, A. (2005). "The Ictr's Media Judgement And The Reinvention of Direct And Public Incitement To Commit Genocide", *Criminal Law Forum*.
- Zlatarić, B. (1958). „Haška konvencija od 1907. godine i individualna krivična odgovornost za ratne zločine“, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*.
<http://www.his.com/~twarrick/commxyu3.htm#I.B> (22.01.2014)
<http://www.lib.byu.edu/~rdh/wwi/versa/sevres1.html> (13.02.2014)

Ivan Petrovic, M.Sc.
Natasa Perovic M.Sc.

INTERNATIONAL CRIMINAL COURTS BETWEEN LAW AND POLITICS

Summary

Law and politics are inextricably linked and are essential to one another in order for the international criminal law to be applied, but are in constant conflict in which politics has prevailed and limits the rule of law. In connection with the above matter, the scientifically proven fact is that despite the great efforts of the international community to create the conditions for the prosecution and punishment of offenders, through various forms of cooperation, the rules of international law are grossly violated and threatened as well as human rights which are protected by international system of legislation. Therefore, policy i.e. politics is one of the strongest obstacles for the smooth development and establishment of international criminal law. However, it should be borne in mind that political activities, besides the fact that they represent a degree of burden for international criminal law, at the same time encourage its development. Regarding all the above, this paper is dedicated to showing the relationship of political influence on the functioning of the international criminal tribunals.

Key words: International Criminal Law, International Criminal Court, Politics.